

Д. А. Левіткандидат філософських наук,
доцент кафедри академічного та естрадного вокалу
Київського університету імені Бориса Грінченка

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ВОКАЛІСТІВ ДО ПОСТАНОВКИ ЕСТРАДНИХ НОМЕРІВ

Статтю присвячено аналізу методики ефективної організації самостійної роботи майбутніх вокалістів під час постановки естрадних номерів. Відзначено, що проблема професійної підготовки студентів мистецьких спеціальностей широко представлена в аспектах вивчення основ естрадного вокального виконавства, теоретичних і методичних засад вдосконалення фахової підготовки студентів-вокалістів. Визначено, що для формування вмінь самостійної постановки естрадних номерів студентами-вокалістами необхідна спеціальна методика. Особлива увага викладачів повинна бути спрямована на врахування педагогічних підходів (аксіологічного, здоров'язберезувального, діяльно-інформаційного) і дотримання дидактичних принципів (інформатизації навчання, наочності або мультимедіа, систематичності й послідовності, свідомості і творчої активності, єдності музично-мистецького та вокально-технічного розвитку). Виявлено, що методика організації самостійної підготовки студентів-вокалістів до постановки естрадних номерів поєднує різні форми: самостійну діяльність на аудиторних заняттях, позанавчальну та репетиційно-сценічну діяльність. Водночас усі форми передбачають обов'язкове використання музично-комп'ютерних програм, мультимедіа, мобільних технологій, інтернет-ресурсів для посилення зворотного зв'язку, для контролю й корекції звучання голосу.

У результаті дослідження визначено перелік знань умінь і навичок, необхідних студентів-вокалісту для успішної постановки естрадних номерів. Найважливішими з них є усвідомлення поняття номера як основної одиниці естрадної вистави, знання жанрів естради та їх специфіки, уміння створювати драматургію, вигадувати і створювати сценічний образ. Наведено приклади вправ для самостійної роботи студентів над постановкою естрадних номерів: інсценізація коротких драматургічних творів; створення ескізів костюмів і реквізиту; постановка одного сюжету номера під різний музичний супровід тощо. Запропоновано трьохетапну методику організації самостійної роботи студентів під час підготовки естрадних номерів.

Ключові слова: мистецька педагогіка, самостійна підготовка, майбутні вокалісти, підходи, принципи, етапи.

Постановка проблеми. Музична естрада сьогодні посідає особливе місце поміж різних видів музичного мистецтва. Цьому значно сприяє високий рівень розвитку засобів масової інформації та комунікації, активно транслюють популярну естрадну музику у вигляді записів концертних виступів артистів, їхніх кліпів, аудіозаписів тощо. Така ситуація сприяє зростанню інтересу молодого покоління до естрадної музики, зокрема до вокальної естради. Молодь готова бути не тільки слухачами, сторонніми спостерігачами того музичного продукту, який створюється сучасною поп-культурою, але і прагне бути безпосередніми учасниками концертних програм, виконавцями, артистами.

Зростання інтересу до музично-виконавської діяльності та специфіка музичного мистецтва естради, яка полягає в застосуванні звуковідтворювальної і звукопідсилювальної апаратури, що дозволяє скорегувати не тільки темброві характеристики звуку, але і висоту тону в процесі виконання музики й запису голосу вокаліста, при-

зводить до того, що нерідко рівень виконавської культури вокалістів-естрадників знижується. Так, на відміну від записаної пісні, «живе» концертне виконання твору вокалістом часто має значні недоліки. Але ж одним із найважливіших складників роботи будь-якого співака є саме його концертна діяльність. Її можна назвати контрольним, завершальним етапом підбиття підсумків роботи і вокаліста, і його педагога, який дозволяє оцінити ефективність проведення репетиційних і педагогічних занять.

Успіх естрадного вокаліста базується на ступені освоєння ним низки елементів, що становлять основу співочої й концертно-виконавської діяльності, як-от: робота над постановкою голосу, диханням, артикуляцією; вдосконалення навичок інтонування, почуття ритму, ведення звуку; робота з підбору слушного репертуару й безпосередньо пов'язане з цим втілення художнього образу у вокальному творі; формування та вдосконалення навичок роботи з мікрофоном; робота над формуванням сценічної культури й навичок поведінки

на сцені. З огляду на це зростає питома вага правильно організації самостійної роботи студентів-вокалістів із підготовки естрадних номерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема естрадної режисури добре досліджена в мистецькій педагогіці. Окремі її аспекти висвітлено в роботах М. Бернеса, Я. Варшавського, С. Воскресенського, С. Клітіна, Ж. Смелянської, В. Сухаревич, Л. Тихвінської, І. Шароєва та інші. Д. Бабич, Н. Дрожжина, О. Кліп, І. Сінельников та інші приділяють увагу основам естрадного вокального виконавства. В. Антонюк, С. Гмиріна, Б. Гнидь, Л. Дерев'яно, Т. Карпенко, Н. Можайкіна, Н. Овчаренко, Л. Остапенко, М. Печенюк та інші обґрунтовують теоретичні й методичні засади вдосконалення професійної підготовки студентів-вокалістів.

Мета статті. Проте дослідження феномену організації самостійної роботи студентів-вокалістів із постановки концертного номера як засобу фахової підготовки ще не знайшло належного обґрунтування в науково-педагогічній літературі. Актуальність і недостатня розробленість означеної проблеми зумовили **мету** статті – описати й проаналізувати методику організації самостійної підготовки студентів-вокалістів до постановки естрадних номерів.

Виклад основного матеріалу. Методика організації самостійної підготовки студентів-вокалістів до постановки естрадних номерів спирається на сукупність педагогічних підходів: аксіологічного, здоров'язбережувального, діяльнісно-інформаційного.

Аксіологічний підхід дозволяє спрямувати зміст, методи і форми самостійної роботи студентів-вокалістів у площину ціннісних орієнтацій особистості. Ключовим у цьому підході є поняття «цінності», яке трактується як щось необхідне для задоволення інтересів і потреб. Аксіологічний підхід передбачає ціннісне ставлення до ідеалу співочого звуку і формування у вокалістів музичного смаку на прикладі високохудожніх творів вокальної естради.

Здоров'язбережувальний підхід передбачає створення умов для формування в студентів фізичної культури, збереження і зміцнення здоров'я майбутніх вокалістів, охорони голосу, гігієни голосового апарату.

Діяльнісно-інформаційний підхід передбачає застосування музично-комп'ютерних технологій, мультимедіа, технічних засобів навчання, мобільних пристроїв (смартфони, планшети, ноутбуки), підключених до мережі інтернет, у самостійній діяльності студентів-вокалістів. У сучасному комп'ютеризованому освітньому просторі саме самостійна діяльність є основою формування важливих якостей особистості, таких як самоорганізованість, самостійність, самоконтроль, активність, ініціативність тощо.

У формуванні навичок самостійної підготовки естрадних номерів у студентів-вокалістів засобами мультимедійних технологій слід урахувати низку принципів навчання. Розглянемо їх більш детально.

Принцип інформатизації навчання пов'язаний із розв'язанням одного з важливих завдань сучасної освітньої системи – підвищенням якості освіти на основі використання новітніх мультимедійних технологій [1]. Цей принцип набуває особливої значущості в умовах інформатизації музичної освіти. Принцип інформатизації навчання надає можливість інтенсифікувати навчальний процес на основі структурно-логічного пред'явлення навчального матеріалу, комп'ютерної мультимедійної форми його представлення, обліку соціальних і культурних відмінностей, індивідуальних стилів і темпів навчання кожного студента-вокаліста. Реалізація принципу інформатизації веде до формування в музичній освіті специфічного інформаційно-освітнього середовища, яке вчені трактують як сукупність комп'ютерних засобів і способів їх функціонування, що використовуються для реалізації дидактичної діяльності.

Принцип наочності в умовах застосування в освітньому процесі інформаційно-комп'ютерних технологій, на думку Л. Гаврілової, О. Ішутіної та інших, можна назвати принципом мультимедіа [1]. У музичній освіті принцип мультимедіа має особливе значення, він безпосередньо пов'язаний із наочністю. У сучасній педагогіці виокремлюють різні види наочності (виконавська наочність – демонстрація музичних фрагментів, ілюстрація теоретичних положень звучанням музики, перегляд відеокліпів, концертів виконавців; образотворча наочність – перегляд репродукцій картин, творів різних видів мистецтва тощо), які завдяки технології мультимедіа успішно поєднуються в одному ресурсі.

Принцип систематичності й послідовності у формуванні навичок самостійної діяльності студентів-вокалістів у постановці естрадних номерів проявляється в поступовому ускладненні вокальних вправ і співочого репертуару.

Вокальні вправи й пісні спрямовані на систематичний і послідовний розвиток основних якостей співочого голосу і вокальних навичок. У вокальній педагогіці відомо, що гнучкість і рухливість голосів необхідно постійно розвивати й підтримувати, оскільки ці якості голосів можуть легко втратитися у разі несистематичних занять. Тому таке велике значення має постійна щоденна самостійна вокальна діяльність студентів, яку в сучасному музичному освітньому просторі організовує викладач сольного співу за допомогою занять, домашніх самостійних завдань і концертних репетицій [6]. У вокальному навчанні принцип систематичності й послідовності вимагає від викладача

вокалу планомірного ускладнення як вокально-технічних завдань, так і музично-виконавських вимог. Для сприятливого розвитку голосових здібностей студентів-вокалістів у процесі добору вокально-технічних вправ і репертуару необхідно суворе дотримання загальнопедагогічного принципу від простого до складного [7].

Принцип свідомості й творчої активності студентів передбачає свідоме ставлення до самостійної вокальної діяльності, розуміння необхідності долати труднощі в процесі навчання, а також свідоме освоєння знань, умінь і навичок у співі. Можливості для цього ми бачимо у формуванні інтересу до вокального мистецтва, у розвитку вокального слуху. Студент повинен навчитися свідомо контролювати власне звучання, а також слухати й чути переваги й недоліки інших виконавців вокальної музики [4]. Цьому може сприяти прослуховування й аналіз вокального звучання творів під час підготовки власних естрадних номерів.

Принцип єдності музично-мистецького та вокально-технічного розвитку передбачає, що виховання виконавської майстерності студентів має йти паралельно з розвитком вокально-технічних даних. Викладачам вокалу відомо, що вокаліста необхідно розвивати комплексно як у аспекті техніки, так і в художньому аспекті. Ця робота повинна проводитися планомірно й одночасно, але необхідно звернути особливу увагу на вокально-технічний розвиток студента-вокаліста [5].

Методика організації самостійної підготовки студентів до постановки естрадних номерів з опорою на зазначені принципи охоплює всі види творчої активності. В естрадному виконавстві поєднуються спів, танець, гра на музичному інструменті, які коригуються сучасними технічними засобами, оскільки будь-який вид самостійної активності передбачає використання музично-комп'ютерних технологій, мобільних пристроїв і технічних засобів.

У методиці організації самостійної підготовки студентів-вокалістів до постановки естрадних номерів поєднуються різні форми: самостійна діяльність на аудиторних заняттях, позанавчальна та репетиційно-сценічна діяльність. Водночас усі форми передбачають обов'язкове використання музично-комп'ютерних програм, мультимедіа, мобільних технологій, інтернет-ресурсів, звукозапису та технічних засобів навчання для посилення зворотного зв'язку та контролю й корекції звучання голосу. Разом із тим студенти-вокалісти під час самостійної підготовки естрадних номерів повинні мати певний обсяг знань, умінь і навичок, необхідних для ефективної роботи:

1. Поняття номера як основної одиниці естрадної вистави. Розуміння його ознак (стилість, закінченість, самостійність, можливість виконання

на будь-якому майданчику, мобільність, імпровізаційний початок, спілкування з публікою тощо).

2. Знання жанрів естради та специфіки роботи в цих жанрах. Жанр диктує спосіб існування артиста на сцені, визначає добір специфічних виразних засобів у постановці студентом естрадного номера.

3. Студент повинен уміти створювати драматургію естрадного номера. Початком створення драматургії номера є індивідуальність і майстерність актора. Якщо в номері є трюкова робота, студентові необхідно «вписати» її в драматургічну канву, тобто виправдати.

4. Студент під час постановки естрадних номерів повинен вміти придумати, точно розташувати в канві номера й виразно «подати», темпо-ритмічно вибудувати й підготувати трюк.

5. Студенту важливо розуміти механізми і способи побудови трюку або репризи. Використовувати для цього основні засоби побудови репризи: доведення думки до абсурду, парадокс, каламбур, подвійне тлумачення, натяк, навмисне спотворення афоризму, помилкове посилення.

6. Важливим для студента є вміння придумати й створити образ, у якому він виступатиме. Образ цей повинен бути таким, що запам'ятовується, виразним, що зображає риси характеру виконавця і транслює внутрішню й зовнішню характерність.

7. У самостійній роботі студента величезне значення має перегляд і детальний аналіз естрадних номерів. Необхідно проаналізувати побудову драматургії в номері, композиційну побудову, підготовку й «подачу» трюків, виразність образу виконавця або виконавців у масовому номері, образне рішення номера.

8. Практичні навички в самостійній роботі студенти повинні розвивати й удосконалювати в роботі над короткими драматургічними творами. Їх необхідно інсценувати на постійній основі, як вправи.

9. Практичним завданням для самостійної роботи має стати й створення студентом ескізів костюмів, відповідних образу або «масці» виконавця, а також реквізиту. Навіть якщо студент не володіє достатніми навичками малювання, ці вправи допоможуть йому в роботі над створенням естрадного номера.

10. Дуже важливим етапом у роботі над постановкою естрадного номера є добір музичного матеріалу. Від його темпо-ритмічної побудови й характеру залежить атмосфера номера, характер руху виконавця, пластичне рішення. Студенти можуть один і той самий сюжет номера поставити під різний музичний матеріал і адаптувати його так, щоб музика стала центром номера. Ця вправа дозволяє студентам на практиці зрозуміти, яке значення має музичний матеріал у постановці естрадного номера.

Естрадний номер – це складний комплекс взаємопов'язаних виразних засобів, злитих воедино в короткому проміжку часу, що вимагає точного відбору виразних засобів, грамотної роботи з виконавцями, точно підбраного музичного матеріалу й лаконічного образного вирішення. Усі ці компоненти вимагають систематичного й регулярного вдосконалення в самостійній роботі студентів-вокалістів.

У самостійній підготовці естрадного номера студенту доцільно організувати роботу так:

1 етап – створення задуму номера й розробка драматургії. Узяти за основу номера життєвий факт, подію або явище, готове літературне чи драматичне джерело. Студенту необхідно визначити і сформулювати тему номера, ідею й надзавдання.

Визначити зав'язку, кульмінацію й розв'язку. Визначити запропоновані обставини, у яких буде діяти виконавець. Драматургічна основа має вибудовуватися з урахуванням особистих умінь і виконавських особливостей студента-вокаліста.

2 етап – прописати й зафіксувати події, визначити місця трюків і реприз у номері, дібрати музичний матеріал, розробити художнє оформлення номера, придумати й дібрати костюм і реквізит, розробити варіанти гриму. Почати репетиції окремих фрагментів номера, вузлових моментів, трюків, реприз. Працювати над відбором виразних засобів.

3 етап – з'єднання наскрізної дії артиста з ключовими елементами номера, трюками, репризами. Робота в гримі, костюмі, із реквізитом, музикою. Розробка світлової партитури. Прогони номера, коректура. Балансування всіх компонентів номера. Показ готового номера. Необхідно зазначити, що на кожному етапі студент презентує результати своєї роботи викладачам і однокурсникам. Відбувається обговорення номера, робляться зауваження щодо роботи над номером, вносяться корективи в драматургію номера, вдосконалюється репетиційний процес.

Висновки і пропозиції. Отже, розглянута в статті методика включає різні педагогічні підходи (аксіологічний, здоров'язбережувальний, діяльнісно-інформаційний), принципи (інформатизації навчання, наочності або мультимедіа, систематичності й послідовності, свідомості і творчої активності, єдності музично-мистецького та вокально-технічного розвитку), форми (аудиторна, позанавчальна, репетиційно-сценічна) і засоби роботи (комп'ютер, мобільні пристрої тощо).

Урахування педагогічних підходів до методики і дотримання виокремлених принципів забезпечують ефективне формування навичок самостійної підготовки студентів-вокалістів до постановки естрадних номерів.

Запропонований перелік необхідних знань, умінь та навичок, а також етапів самостійної роботи може бути доповнений або змінений викладачем з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента: розвиненості голозових даних, уміння працювати з технічними засобами, інтересом до того чи іншого напрямку естрадного вокального виконавства. Саме тому подальше дослідження питання методики організації самостійної підготовки студентів-вокалістів до постановки естрадних номерів може бути продовжено в різних напрямках, зокрема й у визначенні особливостей самостійної діяльності під час виконання творів мовою оригіналу, у розробленні завдань, пов'язаних із використанням комп'ютерних технологій, у постановці естрадних номерів тощо.

Список використаної літератури:

1. Havrilova L., Ishutina O., Zamorotska V., Kassim D. Distance learning courses in developing future music teachers' instrumental performance competence. *Proceedings of the 6th Workshop on Cloud Technologies in Education (CTE 2018)*, Kryvyi Rih, Ukraine, December 21, 2018, P. 429–442. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2433/>.
2. Гмиріна С.В. Розвиток харизматичних якостей соліста-вокаліста у процесі фахової підготовки. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. 2018. № 3. С. 110–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/maed_2018_3_22.
3. Карпенко Т.П., Печенюк М.А. Принципи та основні методи роботи сумісної діяльності концертмейстера і студента-вокаліста. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2011. Вип. 8. С. 336–342. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2011_8_60.
4. Куліковська І.С. Умови формування вокальних умінь як компетентнісної складової частини професійної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2017. 80 (1). С. 163–170.
5. Сінельников І., Остапенко Л. Самостійна робота як складова формування професійної майстерності студента-вокаліста. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 3 (95). С. 148–151.
6. Ткаченко З. Формування вокальних компетенцій студентів у процесі фахової підготовки. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Вінниченка*, 2016, 9(3), С. 114–117.
7. Ткаченко Т. Методи самостійної роботи з постановки голосу для студентів заочного відділення на музично-педагогічних факультетах. *Молодь і ринок*. 2011. № 5. С. 30–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_5_8.

Lievit D. Methodology of organising self-training of prospective singers for staging popular performances

The article is devoted to the analysis of the methodology of effective organization of independent work of prospective vocalists during the production of variety performances. It is noted that the issue of vocational training of students of artistic specialties is widely represented in the aspects of studying the basics of variety vocal performance, theoretical and methodological foundations for improving the professional training of vocal students. It has been determined that prospective singers need a special technique to develop the ability to stage popular performances independently. Special attention of university teachers should be directed to taking into account pedagogical approaches (axiological, health-saving, activity-informational) and observance of didactic principles (informatization of teaching, clarity or multimedia, systematic and consistent, creative and musical activity development). It is revealed that the method of organizing the independent preparation of vocal students for the production of variety performances combines different forms: independent activity in the classroom, extracurricular and rehearsal-stage activity. At the same time, all forms require the mandatory use of music, computer software, multimedia, mobile technologies, and online resources to enhance feedback, to control, and adjust the sound of the voice.

As a result of the research, the list of knowledge and skills required for a vocal student to successfully produce variety performances is determined. The most important of them are awareness of the concept of performance as the basic unit of variety play, knowledge of popular genres and their specifics, the ability to create dramaturgy, invent and create a stage image. Examples of exercises for the students' independent work on the production of variety performances are given: a dramatization of short dramatic works; creation of sketches of costumes and props; production of one performance story with different musical accompaniment, etc. The three-stage method of organising students' independent work in the preparation of popular performances is offered.

Key words: art pedagogy, independent preparation, prospective vocalists, approaches, principles, stages.